

■ *De Chartreuse en de ‘vergeten’ Belgische begraafplaats in Neuville- sous-Montreuil tijdens de Eerste Wereldoorlog*

Joris Saerens

■ Inleiding

Via een intrigerende glasplatencollectie kreeg Gerdi Staelens het portret van een vergeten tijd uit een vergeten streek in zijn bezit. De invulling van het Lange Max Museum deed hem een verband leggen. Zijn vader had die collectie gekregen van een tante, Zuster Livina¹ uit het klooster van Vladslo.

De exploratie ervan opende een, tot dan grotendeels onbekend gebleven verhaal van Vlaamse kinderen, die tijdens de Eerste Wereldoorlog in Noord-Frankrijk werden opgevangen.

De collectie bevat 132 glasplaten met beelden van het klooster (La Chartreuse) in Neuville-sous-Montreuil en de schoolkolonie, die er was ondergebracht, alsook van de schoolkolonies van Recques-sur-Course en Merlimont-Plage².

Verzameling van 132 glasplaten, privébezit van Gerdi Staelens.

Na enkele onderonsjes in het Lange Max Museum tussen Gerdi Staelens, Joris Saerens uit Londerzeel en André Gysel werd ook Lara Loose, gids-archivaris en tot 2019 verbonden aan de *Association de préfiguration de la Fondation Chartreuse de Neuville*, betrokken.

Veel beelden bleken totaal nieuw te zijn voor de archivaris en zorgden voor een belangrijke aanvulling op de reeds bestaande kennis en documentatie³.

Lara Loose zorgde als tegenprestatie voor het inscannen en het beschrijven van de beelden, waarna de glasplaten terugkwamen naar Koekelare.

¹ Sylvie Staelens (°Bovekerke, 9-11-1888 - †Houthulst, 3-06-1972), trad op 30 juli 1906 in het klooster van Vladslo in als Zuster Livina. Het klooster behoorde tot de kloosterorde H. Vincentius à Paulo. Kloosterzusters van het moederklooster van die congregatie, uit Deftinge (Geraardsbergen), waren werkzaam in de Chartreuse tijdens de Eerste Wereldoorlog.

² De schoolkolonies van Recques-sur-Course en Merlimont-Plage vielen onder de bevoegdheid van de Chartreuse, die ook een eigen schoolkolonie had binnen haar muren.

³ Lara ontmoette Gerdi op 1 maart 2015 in het Lange Max Museum.

Op zaterdag 11 april 2015 waren de afdrucken van een groot deel van de glasplaten voor het eerst te zien in de tentoonstelling *Quand la Chartreuse était belge* in de Chartreuse.

Glasplaat 6: Porte d'entrée - Toegangsdeur.

Glasplaten

Foto's zijn niet altijd afgedrukt op fotopapier. Glasplaten waren de eerste drager en kwamen in gebruik in de 19de eeuw⁴.

Op het glas werd een lichtgevoelige laag aangebracht, waarop het beeld werd vastgelegd. Dit waren uiteraard kwetsbare en fragiele stukken, die aan de omgang ermee duidelijke eisen stelde. Glasplaten bleven tot 1950 – ongetwijfeld beperkt - in gebruik. Daarna werd kunststof veralgemeend.

De glasplaten (afmetingen: 10 x 8,5 cm) zijn genummerd en zijn beschreven met witte inkt. Onderaan staat Hôpital Belge "La Chartreuse" vermeld, op de rechterkant G. Lauwers en op de linkerkant een omschrijving in het Frans.

Wie was G. Lauwers, de fotograaf?

Alle foto's werden genomen door G. Lauwers en zijn van zeer hoge kwaliteit. Hij deed dat op vraag van de Belgische overheid, die de herinnering wilde bewaren aan de Belgische aanwezigheid (hospitaal en vluchtelingencentrum).

Kapitein Georges Henri Joseph Lauwers⁵ uit Halle was een Belgische militair verbonden aan de Chartreuse tijdens de Eerste Wereldoorlog. Hij was chemisch deskundige, apotheker en amateur-fotograaf. Hij werkte in de Chartreuse van 20 april 1915 tot 10 juli 1919. In zijn militair dossier staat: France jusqu'à la démobilisation.

Georges Lauwers stond o. m. in voor het beheer van de apotheek en van de boekhouding van het hospitaal.

⁴ In de Chartreuse werden tijdens de Eerste Wereldoorlog zowel glasplaten gemaakt als foto's afgedrukt op papier.

⁵ Geboren in Bois d'Haine (provincie Henegouwen) op 11 juli 1881; eerste huwelijk met Emma Anna Augusta Schievecamp (overleden op 12 september 1920 in Halle); tweede huwelijk op 24 september 1921 te Leuven met Philomène Emilie Emérence Liberton (°Leuven 24-02-1894). Georges Lauwers is overleden in Leuven op 22 juli 1947. Zijn woonplaats bij het overlijden was Halle. (www.archiefbankhalle.be)

Volgens een aanduiding in een tekst over het theaterdecor van de bibliotheek: “Salon de photographie, rue du Cloître n° 2, chez Mr Lauwers” verbleef hij in een van de kloostercellen.

Briefhoofd, gebruikt door G. Lauwers.
(Documentatiecentrum Koninklijk Museum van het Leger en de Krijgsgeschiedenis, Brussel)

Voor hij in de Chartreuse terecht kwam was G. Lauwers al enige tijd in het leger actief.

			ANS	MOIS	JOURS
1.	8. 1914	Attache à la P. I. de Namur <i>art 2 al a</i>	2	19	
2.	9. 1914	Attache à la P. I. d'Anvers <i>id</i>			
19.	10. 1914	Attache à la Base de Calais <i>(art 4 al f) 51 moek / P. I. 48 du 3.5. 1915</i>			
20.	4. 1915	Attache à l'H. P. C. de Neuville	12		
31.	1. 1919	Présent à l'H. P. C. de Neuville <i>art 9 al a</i>	2	20	

Verschillende opeenvolgende locaties waar G. Lauwers gekazerneerd geweest is.
(Documentatiecentrum van het Koninklijk Museum van het Leger en de Krijgsgeschiedenis, Brussel)

In zijn militair dossier is nog andere informatie te vinden.

Hij was Capitaine Pharmacien, Service du Santé, 3e classe de réserve (2e classe de réserve à partir de 26-12-1919);

langues: flamand/français;

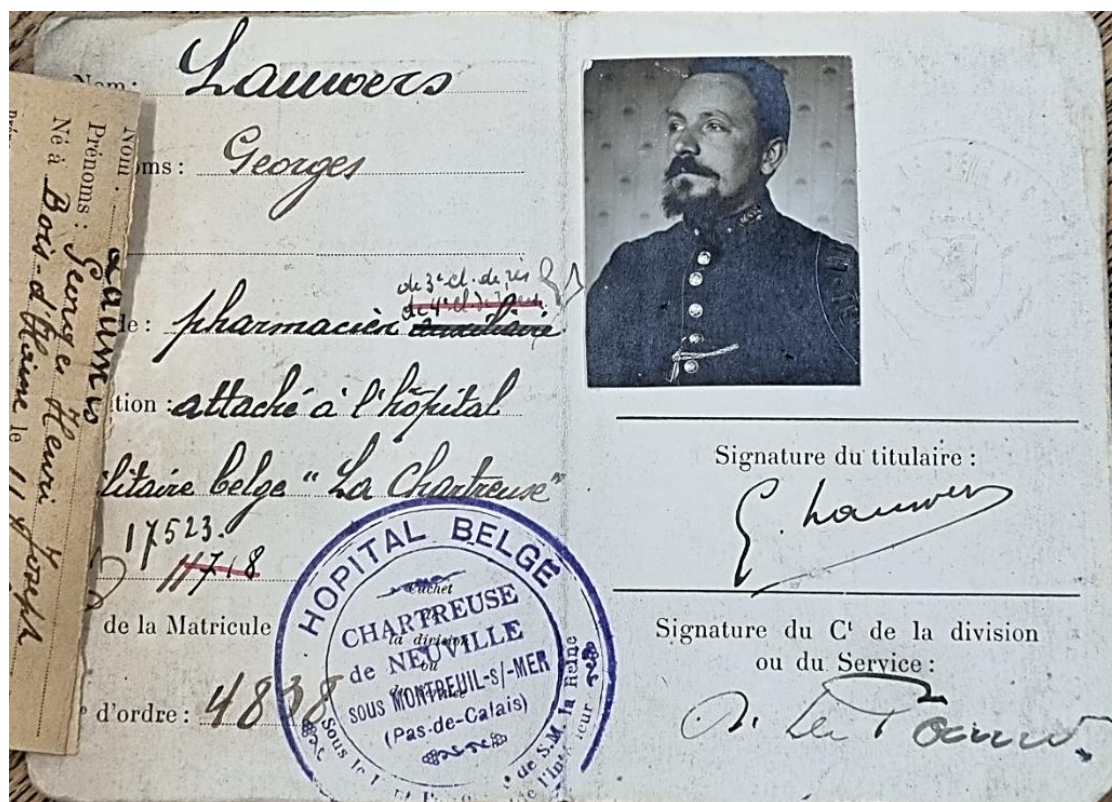
marié, un enfant;

constitution et santé: robuste;

durée présence au front: 4 août au 8 octobre 1914).

(Documentatiecentrum van Koninklijk Museum van het Leger en de Krijgsgeschiedenis, Brussel)⁶

⁶ <https://www.old.klm-mra.be/D77/nl/content/persoonlijke-militaire-dossiers>.

Carte d'Identité Armée Belge. (Documentatiecentrum van het Koninklijk Museum van het Leger en de Krijgsgeschiedenis, Brussel)

Postkaarten

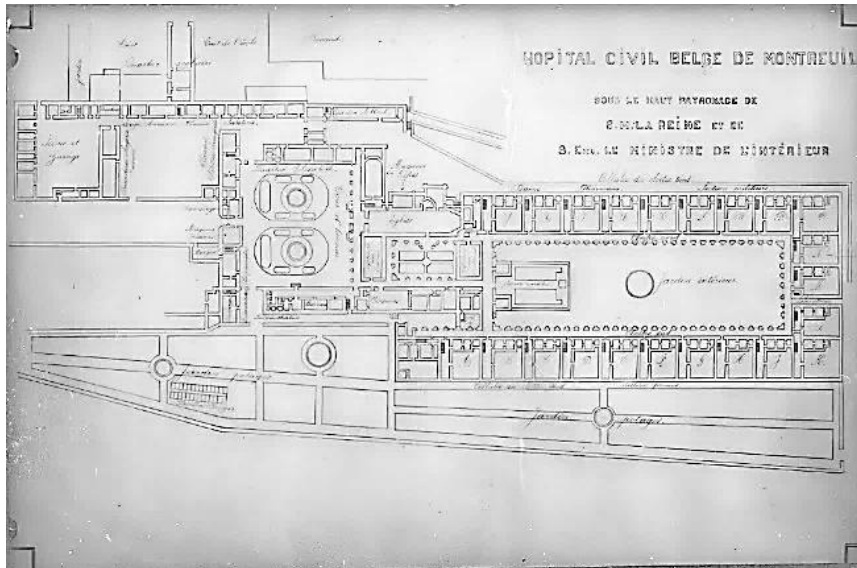
Heel wat werknemers in de Chartreuse tijdens de Eerste Wereldoorlog hebben van de Belgische overheid een fotoalbum meegekregen als herinnering aan hun periode aldaar.

De meesten van die albums waren samengesteld met foto's, gemaakt in functie van hun activiteiten.

Zo bevatte het album van Dr. Goubau⁷ documenten en foto's betreffende z'n medische activiteiten. Hij was vanaf 1 juni 1915 werkzaam in de Chartreuse als directeur van het bacteriologisch laboratorium.

De albums van de religieuzen bevatten vooral activiteiten in verband met de schoolkolonies. Er is ook een serie van 18 postkaarten speciaal aangemaakt voor het Belgisch oorlogshospitaal. Deze postkaarten, waarvan enkele honderden exemplaren werden gedrukt, waren gemaakt voor de burgerslachtoffers in het hospitaal als herinnering aan hun aanwezigheid in de Chartreuse. Daarbij hoorde ook de plattegrond van het hospitaal in het klooster (glasplaat 43). Het was een speciaal aandenken voor nabestaanden of familie van mensen, die er verbleven hadden.

⁷ °Mesen, 5-02-1886 - † Chartreuse, 21-09-1918.

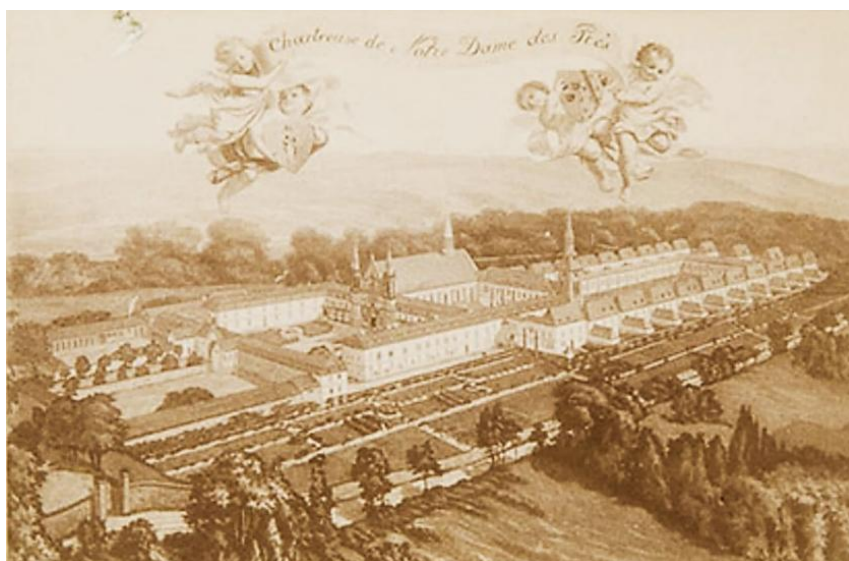

Glasplaat 43: De letters van het alfabet werden gebruikt als aanduiding van de 24 verblijfcellen. Ze waren ook aangebracht boven de ingangsdeur van iedere cel. Ze zijn hier in potlood bijgeschreven op de plattegrond. De grotere cel van de vroegere overste, links naast A, werd niet aangeduid met een letter. De 24ste cel, die ongeveer tegenover de dodenkapel ligt en geen tuin heeft, kreeg de letter Z. Deze cel werd vroeger gebruikt voor oude monniken die op sterven lagen. Er zijn dus 23 cellen, aangeduid met een letter van A tot Z. De letters I, Q en W ontbreken, omdat die letters blijkbaar toen niet werden gebruikt als beginletter bij doopnamen.

De Chartreuse in Neuville-sous-Montreuil

Chartreuse verwijst naar de Kartuziers, een kloosterorde en naar een streek ten noorden van Grenoble. De volledige naam van deze abdij is Chartreuse Notre-Dame-des-Prés.

De abdij in Neuville-sous-Montreuil werd gesticht in 1324. Na de Franse Revolutie werd ze aangeslagen als zwart goed en raakten de gebouwen in verval. Het complex werd in 1870 opnieuw overgedragen aan de orde van de Kartuziers en heropgebouwd tot het complex, zoals we het nu kunnen zien.

La Chartreuse Notre-Dame des Prés in Neuville-sous-Montreuil.
(Foto van een schilderij, gemaakt omstreeks 1895, genomen door Jules-Ernest Livernois)
(Collection du Musée National des Beaux-Arts du Québec, nr. 2006.2695)

Va Chateaux de la Roche de Neu

J. Kauter

Hopital Belge "Chateau de Neuve"

1

[illegible]

De kerk van de Chartreuse met zicht op de ingang.
(https://fr.wikipedia.org/wiki/Chartreuse_Notre-Dame-des-Prés_de_Neuville-sous-Montreuil)

In 1901 verplichtte de wet op de scheiding tussen kerk en staat de monniken ertoe uit te wijken naar Engeland. De gebouwen verloren hun religieuze functie en werden geleidelijk aan een opvangcentrum voor verschoffelingen. In 1907 werd de Chartreuse als een sanatorium gebruikt.

Nadat bij het begin van de Eerste Wereldoorlog er een Frans militair hospitaal werd in ondergebracht, werd er vanaf maart 1915 een Belgisch burgerlijk hospitaal (hôpital civil belge) geïnstalleerd.

Maar er werden ook Belgische militairen verzorgd. Twaalf overleden er. Ook tijdens de Tweede wereldoorlog zijn er enkele Belgische militairen overleden.

Na de Eerste Wereldoorlog werd de Chartreuse een hele tijd niet gebruikt.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog was de Chartreuse opnieuw gedurende een zeer korte periode een Belgisch militair hospitaal. Er zijn daar toen 3 Belgische militairen overleden en begraven in Neuville-sous-Montreuil.

Na de Tweede Wereldoorlog werd de Chartreuse, zoals aan het begin van de 20ste eeuw, eigendom van de Société de l'Hôpital Cantonal de Campagne. Vanaf 1946 tot 1998 verbleven in het Hospice de Neuville mentaal gehandicapten.

De architecturale bijzonderheden van de gebouwen beïnvloedden de werking van het Hospice, dat kon profiteren van alles wat de site te bieden had. De Chartreuse functioneerde opnieuw als een klein dorp zoals tijdens de Belgische periode.

In 1997 verwierf Gemeente van de Zusters van Bethlehem de Chartreuse en zij vestigden zich daar in 1998. De weinige, nog aanwezige bewoners kruisen dan hun pad.

Het doel van de Zusters van Bethlehem was om de Chartreuse op te knappen om er een congregatie van nonnen te installeren. De prioriteit was om de gebouwen te beschermen tegen water en lucht. Maar een rapport stelde snel vast dat het hout van de daken aangetast was door *la mérule*, een schimmel, het droogrot, een echte huiszwam, schadelijk voor hout. De zaak werd vervolgens voor de rechtbank gebracht wegens verborgen gebreken tijdens de verkoop.

De laatste kloosterzusters vertrokken in april 2005, waarna de Chartreuse er weer verlaten bijlag.

Op initiatief van architect François Pin van het architectenbureau Renaud en de ondernemer Maxime Rinaldi werd de Chartreuse in 2008 aangekocht door een Société Anonyme. In 2009 hebben drie vrienden het idee opgevat om te zoeken naar sponsoring en te starten met de restauratie van de Chartreuse.

Deze restauratie was gedurende jaren ‘de grootste site van restauraties van historische monumenten van Frankrijk’; deze plaats werd ondertussen ingenomen door de restauratiewerken aan de Notre-Dame van Parijs, waar op 15 april 2019 tijdens werkzaamheden een hevige brand uitbrak.

©-Photographe: Leclercq Olivier, www.hemis.fr, 7-06-2021, referentie 4139912.

Sinds een tiental jaren is men ondertussen begonnen met het restaureren van de immense gebouwen van de Chartreuse,⁸ dat een beschermd historisch monument is sinds 1993.

Kloostergang.

(https://fr.wikipedia.org/wiki/Chartreuse_Notre-Dame-des-Prés_de_Neuville-sous-Montreuil)

⁸ De renovatie van dit monument is nog steeds volop aan de gang. O.m. de witte kalksteen van de gevel aan de zuidelijke vleugel van de binnenplaats (Cour d'honneur) werd tijdens de tweede helft van 2022 volledig vernieuwd. De Chartreuse bestaat uit ongeveer 18.000 m² gebouwen in een groene omgeving van twaalf hectare.

■ Belgisch burgerlijk en militair hospitaal

In het voormalige kartuizerklooster *La Chartreuse* in Neuville-sous-Montreuil was er tijdens de Eerste Wereldoorlog een Belgisch dorpje gevestigd, waaraan ook een Belgisch militair en burgerlijk hospitaal verbonden was.

Glasplaat 11: het Belgisch hospitaal in de Chartreuse.

Glasplaat 86bis: Intérieur du pavillon d'isolement – Interieur van het quarantaine-paviljoen.

Het Belgisch hospitaal van de Chartreuse Notre-Dame des Prés in Neuville-sous-Montreuil, van maart 1915 tot april 1919, stond onder de hoge bescherming van Hare Majesteit de Koningin en Zijne Excellentie de Belgische Minister van Binnenlandse zaken. Yann Hodicq, expert op het gebied van de Eerste Wereldoorlog en schrijver van *Montreuil-sur-Mer: 1914-1918*, vertelt dat het hospitaal 700 bedden telde en het personeel bestond uit Belgische nonnen, een aalmoezenier en twee of drie artsen.

De Belgische regering was er vertegenwoordigd in de persoon van directeur Jean Jonlet. Het bestuur werd verzekerd door priester Theodore Plouvier, een Vlaams aalmoezenier en school-directeur in Diksmuide.

Priester Theodore Plouvier schreef in augustus-september 1916 een postkaart met een aangrijpende tekst over de uitzichtloze toestand in de Chartreuse en over de heersende overbevolking in dat Belgische dorp, een Belgische enclave in Neuville-sous-Montreuil. De postkaart was geadresseerd aan John van Schaick jr., hulpcommissaris van het Amerikaanse Rode Kruis tijdens de Eerste Wereldoorlog. De tekst luidde :

Endommagées.

Le village [La Chartreuse] a été évacué complètement pendant 18 mois.

La population est très malheureuse ; nous avons 3400 personnes et 450 enfants.

Il faudrait voir comment ils sont logés !

On attend toujours les secours du Fonds du R-A. [“R-A.”=Roi Albert/Koning Albert], mais rien n’arrive, ni bois, ni papier bitumé [roofing], ni verre [pour les vitres/voor de ramen], ni tuiles – C’est désolant et l’hiver approche – Que n’êtes vous ici, pour faire avancer le chariot !!

Inventaris van het archief van het Belgische Rode Kruis (Eerste Wereldoorlog), 1914-1922 / B. Cornel (m.m.v. M. Amara, F. Strubbe en P.-A. Tallier) / Identificatie: I 629, nr. 678. (Algemeen Rijksarchief Brussel)

Directeur Jean Jonlet, geboren in Hermalle-sous-Argenteau (provincie Luik) in 1875, was een dokter die na de Eerste Wereldoorlog in 1923 in Rocourt een kraamkliniek oprichtte en daarvoor vanaf 1925 een beroep deed op 5 kloosterzusters van een Vlaamse congregatie, de zusters van Sint-Vincentius in Deftinge, een dorp nabij Geraardsbergen. Hij had de gelegenheid gehad

om de toewijding en de bekwaamheden van deze nonnen te waarderen, toen hij tijdens de Eerste Wereldoorlog verbonden was aan het Belgisch hospitaal in Neuville-sous-Montreuil⁹.

Er waren in de Chartreuse dokters en verpleegsters actief. Allerlei werklieden namen logistieke taken op zich. Er was een eigen bakker, klompenmaker, schrijnwerker en kruidenier. Men kon ook in een naaiatelier terecht. Alles samen was er een honderdtal mensen aan de slag. De vluchtelingen zelf staken ook de handen uit de mouwen. Ze hielpen bij het onderhoud van de gebouwen, bij het bewerken van het land...

De kloosterzusters gaven onderwijs aan de kinderen en huishoudlessen aan de vrouwen. Er was een *colonie scolaire*, een van de belangrijkste Belgische schoolkolonies in de Eerste Wereldoorlog.

Tijdens die periode, die ongeveer 4 jaar heeft geduurd, waren er geboortes, eerste en plechtige communies te vieren, maar vielen ook vele overlijdens te betreuren.

Glasplaat 66 : Première communion 1915, à gauche Plouvier – Eerste communie 1915, links Plouvier.

Om te voorzien in het nodige voedsel voor deze gemeenschap baatte de Chartreuse ook een hoeve uit in het dorpje Marenla, een achttal km ten zuidoosten van Neuville-sous-Montreuil. De gerant van die hoeve in Marenla, Alphonse Albert Joye, was afkomstig uit Ploegsteert. Hij is ook in de Chartreuse overleden op 26 november 1918 en werd begraven op de Belgische begraafplaats.

⁹ Een andere bron (<https://oorlogskantschool.wordpress.com/fotos-groep-le-nord/>) geeft aan dat er in de Chartreuse ook Gasthuizusters uit Poperinge en Diksmuide en zusters Franciscanessen aanwezig waren.

Alphonse Joye, derde persoon van rechts, bij de hoeve van de Chartreuse in Marenla.
(foto: familie Joye).

Glasplaat 124: De hoeve in Marenla.

Het Belgisch hospitaal in de Chartreuse was vooral gericht op besmettelijke ziekten zoals tyfus, tuberculose... en op het einde van de Eerste Wereldoorlog kreeg men ook nog met de Spaanse griep af te rekenen.

Heel wat patiënten werden tijdens de Eerste Wereldoorlog vanuit het hospitaal in Sint-Idesbald, in Koksijde, waar ook besmettelijke ziektes werden behandeld, overgebracht naar het hospitaal in de Chartreuse.

Eén van de redenen waarom er door de Belgische instanties gekozen werd voor de Chartreuse in Neuville-sous-Montreuil als hospitaal voor de behandeling van besmettelijke ziektes is het feit dat de gebouwen van de Chartreuse tamelijk geïsoleerd lagen en niet in de onmiddellijke buurt van huizen.

Het personeel en de mensen van de Chartreuse hadden tijdens de Eerste Wereldoorlog zelfs een ingenieus afvalwatersysteem ontwikkeld, zodat mogelijk besmet afvalwater niet in de openbare rioleringen van het dorp terechtkwam.

Aldus werd er nooit een verspreiding van een besmettelijke ziekte vastgesteld in de onmiddellijke omgeving buiten de muren van de Chartreuse.

Vandaar ook dat de Belgische begraafplaats zich niet in de directe omgeving van het dorp bevond om mogelijke besmettingen te vermijden onder de dorpsbewoners. In de buurt werd ook een CWGC-begraafplaats met 28 WO I-gesneuvelden ingeplant, waarvan 19 met een besmettelijke ziekte.

Het hospitaal werd officieel gesloten op 11 februari 1919.

Te oordelen naar de overlijdensakten in de archieven van Neuville-sous-Montreuil verbleven er echter nog burgers tot eind april 1919.

Na 20 april 1919 werden geen sterfgevallen meer geregistreerd.

■ De ‘vergeten’ Belgische begraafplaats uit de Eerste Wereldoorlog

De doden werden begraven in een nieuw aangelegde begraafplaats in een weide, waar ook een Commonwealth War Graves Commission begraafplaats met 28 Indische gesneuvelden tot stand kwam. De weide ligt op wandelafstand (1 km), ten noorden van de abdij en helt af naar het zuiden, naar een beek toe.

Aangave van de ‘vergeten’ Belgische begraafplaats ten opzichte van de Chartreuse.
(foto uit een artikel in de plaatselijke krant *La Voix du Nord*, 23 maart 2023)

Glasplaat 105: De Belgische begraafplaats. Gelet op het beperkt aantal witte houten grafkruisjes is de foto in 1915-1916 genomen.

De 'vergeten' Belgische begraafplaats op Google Maps, 2024.
 Zelfs op Google Maps staat de 'vergeten' Belgische begraafplaats aangegeven, net als de kleine
 Indische CWGC-begraafplaats.

Huidige situatie. (september 2016, foto: Joris Saerens)
 In de achtergrond is de Indische CWGC-begraafplaats te zien.

Het enige zichtbare restant van de vroegere Belgische begraafplaats: een stuk van de stenen sokkel van het vroegere kruisbeeld of van een ingangszuil.
(foto: Raymond Pirlet, Deurne, 31 augustus 2024)

De mensen van Neuville-sous-Montreuil beweren dat dit het vroegere kruisbeeld zou zijn van de Belgische begraafplaats. Dit gietijzeren kruisbeeld bevindt zich op het kerkhof van de Saint-Vaastkerk, tegen de zijgevel van een huis. (foto: <https://bel-memorial.org/>) Oordeel zelf!

Het bewuste kruis is rechts van de kerk te zien.

Alle bovengrondse tekenen van de graven op de begraafplaats zijn in de jaren '60 verdwenen. Pas recent is gebleken dat de begraafplaats na 12 april 1962 werd ontdaan van alle bovengrondse tekenen en dit nadat de stoffelijke resten van de laatste militairen gerepatriëerd werden naar België. Sindsdien raakte die begraafplaats helemaal vergeten.

Historicus Yann Hodicq beweert in de Journal de Montreuil van 17 december 1978 dat onderaan de sokkel vermeld stond: Ici reposent les corps de 603 civils belges décédés à l'Hôpital de la Chartreuse pendant la guerre de 1914-1918¹⁰.

Dankzij het onderzoek, dat mevrouw Annick en haar echtgenoot Gérard Lefranc uit Boulogne-sur-Mer in 2013 opstartten, is er ondertussen heel wat veranderd.

Tot 2011 was Annick gids in de Chartreuse. Ze kreeg van Vlaamse bezoekers dikwijls vragen over een (over)grootvader of -moeder of een oudtante of nonkel die er tijdens de 'Groote' Oorlog als vluchteling verbleven had en er overleden was. Vragen die zij amper kon beantwoorden en haar deden besluiten op onderzoek uit te gaan.

Annick en Gérard ontdekten in de gemeentelijke archieven van Neuville-sous-Montreuil dat in een weide op enkele honderden meter van de Chartreuse inderdaad een 600-tal overleden vluchtelingen, uit de periode maart 1915 tot april 1919, begraven lagen.

Vervolgens heeft het gemeentebestuur van Neuville-sous-Montreuil een werkgroep opgericht om opzoeken te doen over de Belgische aanwezigheid in de Chartreuse tijdens de Eerste Wereldoorlog en ook over de 'vergeten' Franse begraafplaats in Neuville-sous-Montreuil.

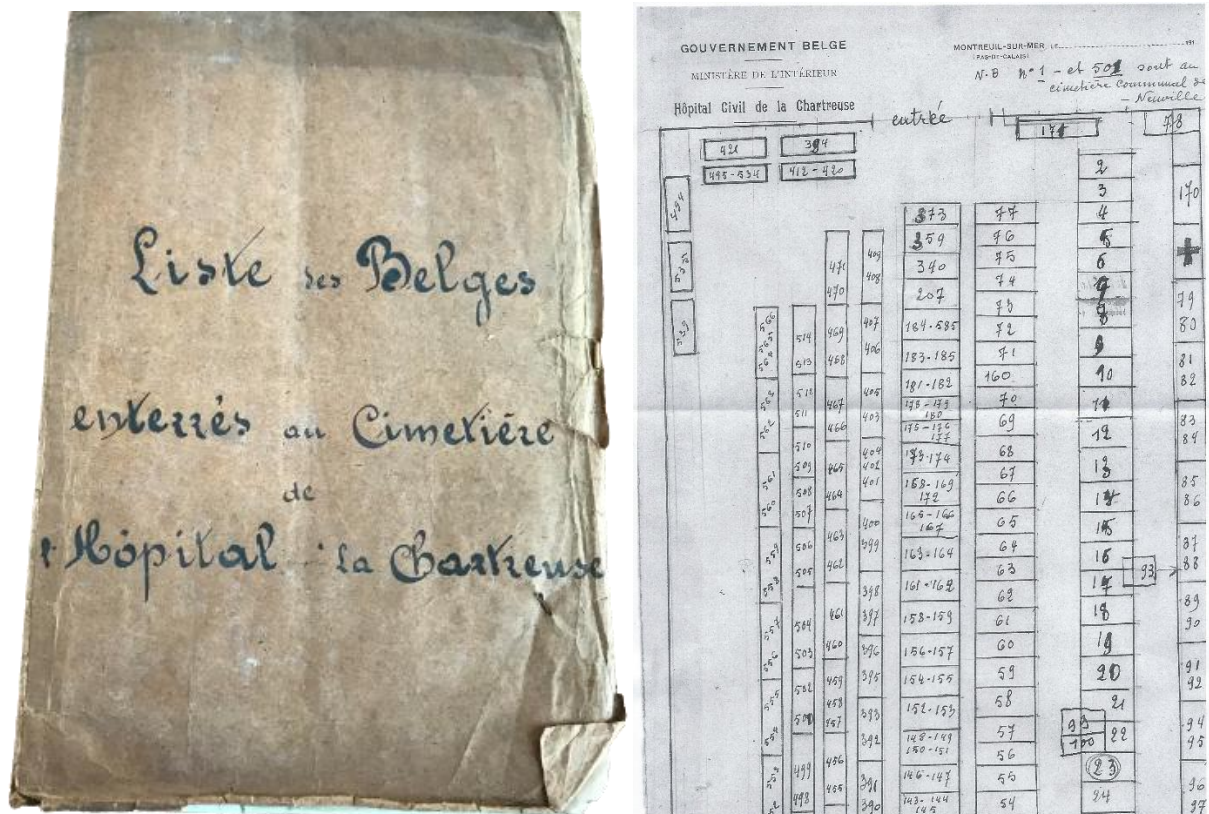
Tijdens die opzoeken in hun gemeentearchieven werd een lijst gevonden in een map/dossier met als titel Liste des Belges enterrés au Cimetière de l'Hôpital La Chartreuse (Lijst van Belgen begraven op de Begraafplaats van het Hospitaal La Chartreuse).

¹⁰ Uit de memoires van Lucien Vasseur, historicus uit Montreuil-sur-Mer.

Op 3 december 2024 werd dit Belgisch dossier, uit de periode 1915-1919, door de burgemeester van Neuville-sous-Montreuil officieel overgedragen aan een vertegenwoordiger van het Algemeen Rijksarchief uit Brussel, waar het nu kan geraadpleegd worden.

In dat dossier zit o.m. een grondplan van het toenmalig grafveld met aanduiding van de individueel genummerde graven. Dit is natuurlijk van grote waarde voor de nabestaanden!

Door deze vondst werd meer duidelijkheid verschaft over wie exact en hoeveel mensen er werden begraven op de Belgische begraafplaats in Neuville-sous-Montreuil!

Links: Cover van het dossier, Rechts: Een gedeelte van het grondplan met aanduiding van de graven.
(foto's: Joris Saerens)

Het opzoeken van de namen van die overleden personen is vervolgens uitgevoerd door Aurel Sercu¹¹ (heemkundige uit Boezinge), Joeri Stekelorum (Voorzitter van de Vlaamse Vereniging voor Familiekunde, afdeling Westkust). Samen met Pieter Trogh (IFFM Ieper) en Joris Saerens (heemkundige uit Londerzeel) werden uiteindelijk 599 namen verzameld van personen, waarvan een overlijdensakte is teruggevonden in de gemeentearchieven van Neuville-sous-Montreuil.

Deze 599 namen staan ondertussen op het herdenkingsbord¹².

Een namenlijst (met ook een link naar IFFM voor meer info over elke persoon) van de 599 mensen, overleden in de Chartreuse tijdens WO I kan geraadpleegd worden via de website van

¹¹ Aurel Sercu schreef ook over de Chartreuse. Sercu A. 2016: Honderden Westhoek-vluchtelingen kwamen in de Grote Oorlog terecht in een Noord-Frans Opvangcentrum, overleden er, werden er begraven in een weide... en vergeten..., *Jaarboek 2016 In Flanders Fields Museum*, 89-106.

¹² Het herdenkingsbord bevat niet 599 maar eigenlijk 598 namen van personen die overleden zijn in de Chartreuse tussen maart 1915 en april 1919. Een vrouw van 50-60 jaar, die overleed in de Chartreuse en afkomstig was van het hospitaal *Le Sacré Coeur* te St-Idesbald (Koksijde) staat niet aangeduid op het herdenkingsbord omdat alle persoonsgegevens ontbreken. Verder onderzoek naar haar identiteit heeft tot op heden nog niets opgeleverd.

DVV Westhoekoverleg: <https://dvvwesthoek.be/nl/werking/westhoekoverleg/themas/neuville/>. Onder de 599 personen¹³ overleden in de Chartreuse waren ook 5 Frans-Vlamingen, 2 personen, geboren in Nederland (Breda en Ubbergen) die een band hadden met België, 2 doodgeboren kinderen en 8 kinderen, die in het hospitaal geboren werden en er overleden. De oudste overleden persoon was 94 jaar.

De meeste van de 599 overledenen waren oorlogsvluchtelingen uit de Westhoek, maar er waren ook 12 Belgische militairen bij.

Eigenlijk werden er 601 overlijdensaktes gevonden van Belgen, die overleden waren in Neuville-sous-Montreuil. Twee ervan hadden blijkbaar geen rechtstreekse band met de Chartreuse. Het waren misschien familieleden, die op bezoek waren bij mensen uit de Chartreuse. De stoffelijke resten van alle militairen werden door het Belgische leger gerepatrieerd naar Belgische (militaire) begraafplaatsen.

Hoeveel burgerslachtoffers er gerepatrieerd werden, kan onmogelijk teruggevonden worden, want de meesten van die repatrieringen gebeurden mogelijk illegaal.

Het Chartreuse-hospitaal werd officieel gesloten op 11 februari 1919.

Er verbleven echter nog burgers tot eind april 1919.

Na 20 april 1919 werden geen sterfgevallen meer geregistreerd.

■ Nog een tweede ‘vergeten’ begraafplaats

Naast de ‘vergeten’ Belgische begraafplaats is er eigenlijk nog een tweede ‘vergeten’ begraafplaats in dit dorpje. Niet ver van de inrijlaan van de Chartreuse bevindt zich een verwilderde en niet onderhouden begraafplaats van personen, die overleden zijn in het sanatorium voor mentaal gehandicapten tussen 1946 en 1998.

De tweede ‘vergeten’ begraafplaats in Neuville-sous-Montreuil. (foto: Joris Saerens)

Blijkbaar zou het perceel grond, waarop die andere begraafplaats ligt, in privéhanden zijn. Ook over die tweede ‘vergeten’ begraafplaats is er eigenlijk weinig geweten in het dorp.

¹³ Hoeveel mensen er uiteindelijk (Eerste en Tweede Wereldoorlog) werden begraven op de Belgische begraafplaats in Neuville-sous-Montreuil is tot op heden (september 2024) nog steeds niet precies geweten.

■ CWGC-begraafplaats

Ongeveer 75 meter voorbij de Belgische begraafplaats bevindt zich in dezelfde weide een CWGC-begraafplaats (Commonwealth War Graves Commission) met 28 Indische gesneuvelden. De eerste soldaat werd op 24 december 1914 begraven op deze Indian Cemetery, de laatste op 13 maart 1916.

CWGC Indian Cemetery, in de buurt van de 'vergeten' Belgische begraafplaats.
(foto d.d. 31 augustus 2024, Raymond Pirlet, Deurne)

Deze overleden soldaten kwamen uit het Lahore Indian General Hospital, dat ondergebracht was in de Duval-kazerne in Montreuil-sur-Mer.

Drie soldaten waren gecremeerd omwille van hun geloof; 19 stierven aan een besmettelijke ziekte¹⁴.

Deze Indische begraafplaats dateert reeds van december 1914. De Belgische begraafplaats werd pas enkele maanden later, in maart 1915, in gebruik genomen. In tegenstelling tot de Indische begraafplaats, die werd aangekocht door het Britse leger werden er door de Belgische overheid geen vergelijkbare stappen gezet.

Volgens een recente getuigenis werd begin jaren 60 door de familie van de boer/eigenaar wel een brief gestuurd naar de Belgische instanties met de vraag: "Wat gaat België doen met de begraafplaats in Neuville-sous-Montreuil?".

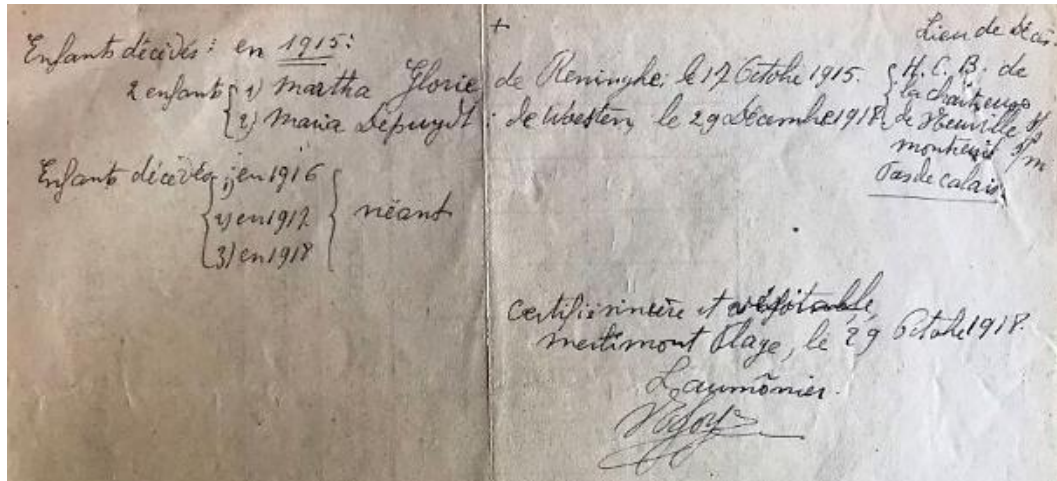
Het antwoord van de Belgische instantie (regering en/of het leger?) was toen vrij simpel: "Wij komen de laatste militairen repatriëren en de rest (zijnde de burgerslachtoffers) mag blijven liggen en er mag grond worden overgegooid."

Op 12 april 1962 werden de stoffelijke resten van de laatste militairen effectief opgegraven. De stoffelijke resten van de burgerslachtoffers bleven ter plaatse liggen en raakten vergeten.

¹⁴ Info Yann Hodicq

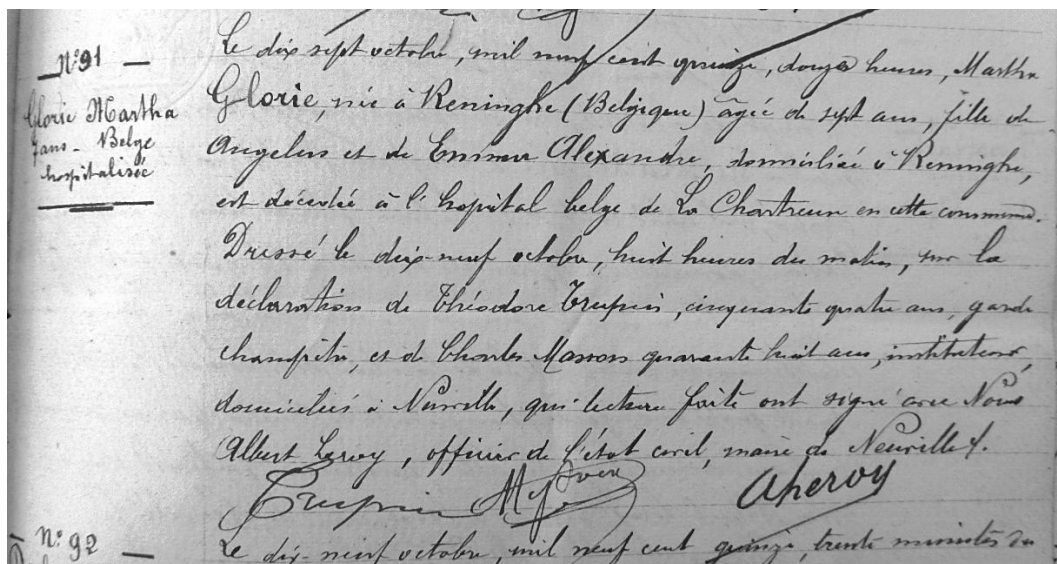
Persoonlijke verhalen

Martha Glorie uit Reninge

E.H. Theodoor-Nestor Joye duidt op dit document d.d. 29 oktober 1918 aan welke kinderen uit de schoolkolonie van Merlimont-Plage zijn overleden in H.C.B. (Hôpital Civil Belge Chartreuse). Martha Maria Cornelia Glorie en Maria Bertha Cornelia De Puydt waren beide 7j oud. Maria De Puydt is wel degelijk overleden op 29 december 1915 en niet in 1918. (Document: Algemeen Rijksarchief Brussel, via Marc Dejonckheere)

Martha Maria Cornelia Glorie (°Reninge, 2-12-1907) is als 7-jarig kind gewond geraakt. Zij verbleef in de schoolkolonie van Merlimont-Plage en werd overgebracht naar de Chartreuse. Ze is daar overleden op 17 oktober 1915. Martha Glorie was een dochter van Angelus Albertus Glorie (boerenknecht, geboren in Reninge, 44 jaar) en Emma Alexander (arbeidster, geboren in Woesten, 34 jaar).

Overlijdensakte van Martha Glorie, ingeschreven in de gemeente Neuville-sous-Montreuil. (foto: Annick en Gérard Lefranc, gemeentearchief van Neuville-sous-Montreuil)

■ Martha Bryon¹⁵

Een bekende foto uit de Chartreuse (zomer 1915)
Een hospitaalzuster (uit Diksmuide of Poperinge) met zes kinderen bij een ziekbed
(foto: AGR©ARA, Brussel).

Links zit Joseph Demaitre (°Beitem, 1912), aangekomen in de Chartreuse op 30 april 1915. Naast hem zit zijn broertje Georges (°Beitem, 1913), die ongeveer een jaar later zou overlijden (15 mei 1916). Er verbleven nog twee andere kinderen van het gezin in de Chartreuse nl. Gerard (°1907) en Daniël (°1908). Ook vader Charles Demaitre verbleef er en werkte er als knecht. Moeder, Idonie Nuytten, was samen met twee oudere kinderen omgekomen, ofwel in Rumbeke, ofwel tijdens hun verblijf in Ieper, waarheen ze gevlucht waren. Voor hen zit Georges Braem (Sint-Jan) op de grond, gewond aan het hoofd en aan een voetje. Het jongetje met de krukken en een geamputeerd been is Jules Byro (?), uit Ieper.

In het bed zit Martha Bryon uit Zonnebeke. Ze was zwaargewond. Zij was 10 jaar toen op 29 april 1915 haar vader Hector (33), haar moeder Maria Brouckaert (32), haar broertje Omer (9) en zusje Anna (7) bij Duitse beschietingen omkwamen in hun huis aan de Frezenberg. Martha Bryon zou voldoende herstellen en na de oorlog terugkeren naar Zonnebeke¹⁶. Deze foto verscheen op 10 september 1915 ook in *De Stem uit België*¹⁷.

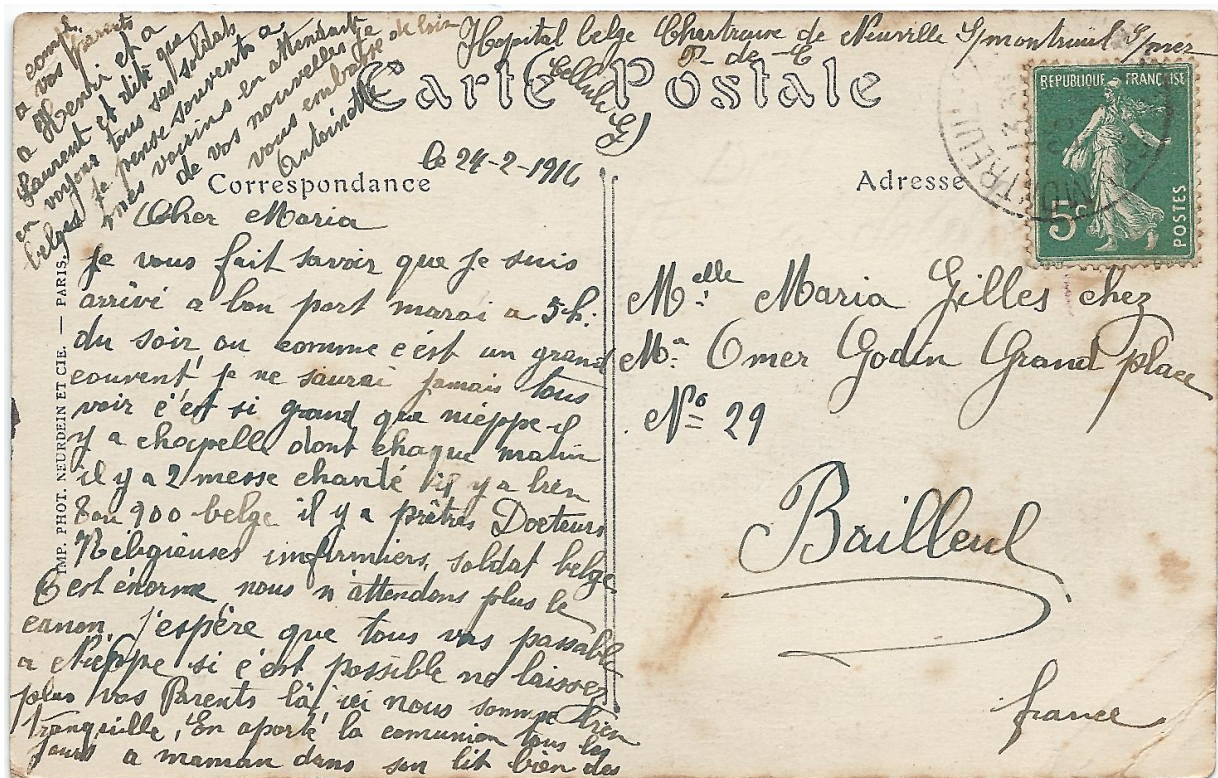
■ Een speciale postkaart

Deze postkaart was geschreven in de Chartreuse in Neuville-sous-Montreuil op 24 februari 1916 door een zekere Antoinette en verzonden naar juffrouw Maria Gilles, verblijvend bij de heer Omer Godin, Grand Place N° 29, Bailleul, France.

¹⁵ Martha Bryon werd geboren te Zonnebeke op 10 december 1904. Haar ouders waren Hector Bryon en Maria Brouckaert. Op 29 april 1915 werd hun huisje getroffen door een bom. Haar ouders, broertje Omer en zusje Anna overleefden de inslag niet. Martha werd gewond aan haar linkerbeen en kon dit been niet meer buigen. Op 11 mei 1915 werd ze overgebracht naar de Chartreuse. Na haar herstel vond ze een onderkomen bij haar gevluchte grootouders ergens in Frankrijk. Na haar terugkomst in België, huwde ze met Henri Vansteelant uit Ruddervoorde. Zij kregen twee dochters, Simonne en Paula. Martha Bryon overleed op 16 februari 1985. (Info: Etienne Vermeulen, kleinzoon)

¹⁶ Info Aurel Sercu (Boezinge)

¹⁷ <https://nieuwsvandegrooteoorlog.hetarchief.be/>

Achterkant postkaart, geschreven op 24-02-1916 door een zekere Antoinette.
(postkaart: Joris Saerens)

Voorkant postkaart. Op het schoolbord staat met krijt geschreven:
(lijn 1:] 27e Les [lijn 2:] Eetmaal met Suikerboonen (prinsesseboonen in het West-Vlaams) ...
(postkaart: Joris Saerens)

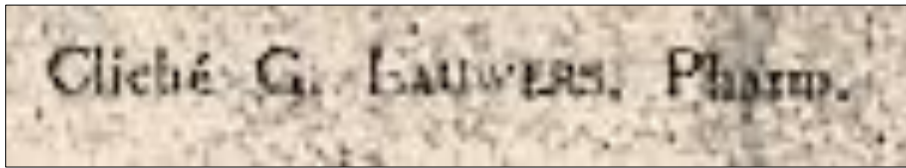
De poststempel is onvolledig: ... Montreuil 13:30:25 (afgestempeld op 25 februari 1916 om 16.30 u?)

Gericht aan juffrouw Maria Gilles, bij Mijnheer Omer Godin, Grand Place N° 29
Bailleul, France

Gedrukt onderaan de postkaart:

Reproduction interdite. Ministère de l'Intérieur HOPITAL BELGE << LA CHARTREUSE
NEUVILLE-SOUS-MONTREUIL-SUR-MER >> L'Ecole Ménagère.

Stempel rechtsonder: Cliché G. Lauwers Pharm.

Tekst:

Belgisch hospitaal van Neuville sous Montreuil / in de buurt van Pas-de-Calais, Cel G
24-2-1916

Beste Maria,

Ik laat je weten dat ik op dinsdagavond om 17.00 uur op de juiste bestemming ben aangekomen. Omdat het een groot klooster is, zal ik nooit alles en iedereen kunnen zien. Het is zo immens uitgebreid dat er zelfs een kapel is waar elke ochtend 2 missen worden gezongen. Er verblijven ongeveer 800 tot 900 Belgen.

Er zijn priesters, dokters, religieuze verpleegsters, Belgische soldaten. Het is hier enorm groot bijna zoals Nieppe, we horen het kanonnengeluid niet meer. Ik hoop dat Nieppe ondertussen al bereikbaar is zodat het mogelijk zou zijn om je ouders daar niet achter te laten.

Hier is het heel stil, men brengt elke dag de communie bij mama in haar bed. Veel gelukwensen aan je ouders, aan Henri en aan Laurent en zeg hen dat bij het zien van al die Belgische soldaten, ik ook vaak aan mijn burens denk terwijl ik op je nieuws wacht. Vele kussen van mij van op verre afstand, Antoinette

De postkaart bevat heel wat historische informatie over de Chartreuse en over de beroerde tijden van de Eerste Wereldoorlog.

De Chartreuse in het voorjaar van 2023 met aanduiding van cel G, waar Antoinette, de schrijfster van de postkaart, op 24 februari 1916 samen met haar (zieke?) moeder verbleef.

(foto: Association de Préfiguration de la Fondation Chartreuse de Neuville)

Op de luchtfoto zijn slechts 23 cellen zichtbaar; de 24ste cel ligt tegenover de dodenkapel en heeft geen tuin; deze cel werd gebruikt voor oude monniken die op sterven lagen.

■ De odyssee van Lina Goubau-Valcke

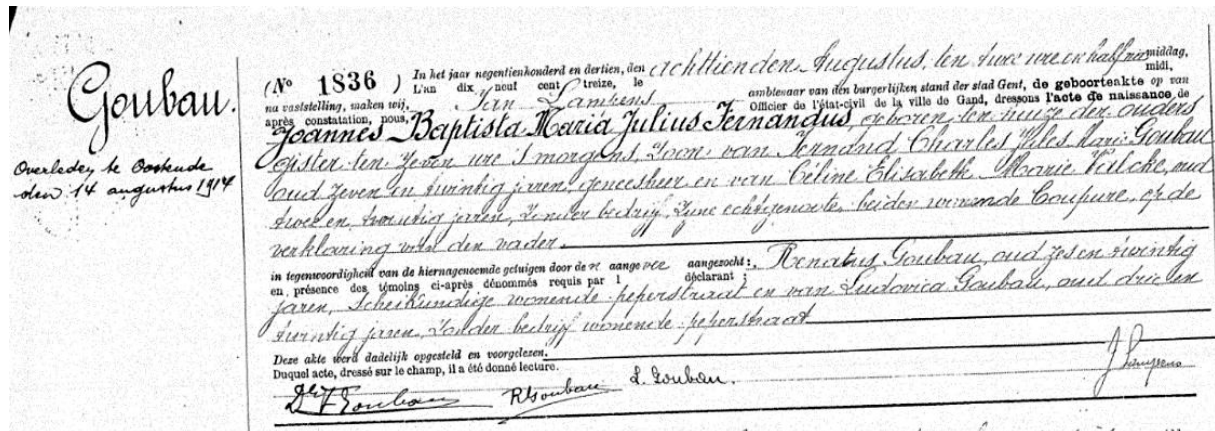
Fernand Charles Jules Marie Goubau was hulpgeneesheer in het Belgische leger in de leger-eenheid T.A.S.S. (Troupes Administration Service du Sante/Administratietroepen Gezondheidsdienst) en werkzaam als dokter, gespecialiseerd in kinderziektes, in de Chartreuse tijdens de eerste Wereldoorlog. Hij is er ook overleden (°Mesen, 05-02-1886 - †Chartreuse, 21-09-1918).

Fernand Charles Jules Marie Goubau.
(foto: familie Goubau-Valcke)

Hij was gehuwd met Celine Elisabeth Marie (Lina) VALCKE (°Oostende 29-11-1890 - †Oostende 4-02-1946).

Hun eerste kind Joannes Baptista Maria Julius Fernandus is zeer jong overleden (°Gent 17-08-1913 - †Oostende 14-08-1914).

Kort voor het overlijden van hun eerste kind moet Fernand Goubau, die militair was, zich op 1 augustus 1914 gaan aanbieden bij het Belgische leger. Over deze zeer moeilijke periode schrijft Lina GOUBA-VALCKE het volgende in haar dagboek:

“C’était en ce mois d’Août 1914 où, peu de jours après le départ de Fernand pour l’armée, notre petit Jean était allé parmi les anges et où j’étais seule sans mon mari et sans enfant, je n’ai donc raconté rien de ce qui se passait alors à Ostende où je suis restée jusqu’au 1er Septembre.

Fernand était parti de Gand pour Termonde le matin du 1er Août; j’étais allée à Gand le 31 Juillet au soir et nous avions fait à nous deux quelques courses à la rue basse de champs où tout semblait présager la prochaine mobilisation générale, on rencontrait des soldats de tous côtés et on attendait avec impatience les journaux du soir pour avoir les dernières nouvelles.

Sombre et lourde soirée du 31 Juillet 1914, veille du grand drame qui se joue encore sur l’Europe en ce moment, après presque une année.

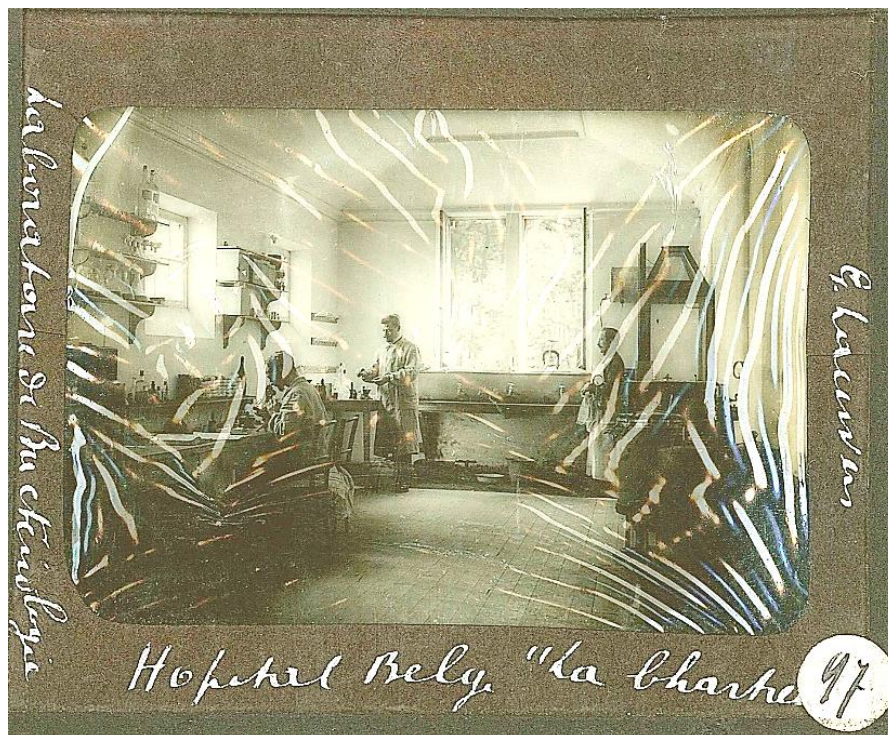
Que de fois je l’ai évoqué le soir pendant les mois de séparation; nous ignorions alors que c’était pour presque un an notre dernière flânerie à nous deux, nous ne pouvions nous douter de ce qui allait arriver.

Le soir au souper le journal nous apprend que la mobilisation générale est imminente.

Le lendemain matin, Eugène apporte à Fernand son billet de mobilisation arrivé la nuit chez ses parents... “.

Ze kregen nog drie kinderen. Marie-Josèphe (May) werd geboren op 22 maart 1915 in Gent (†Gistel, 24-03-2018). Pierre werd geboren op 14-01-1917 in Neuville-sous-Montreuil (†Brussel, 2008). De jongste dochter Anne Marie Charlotte Jeanne (Annette) werd geboren op 22 juni 1918 in Saint-Briac-sur-Mer (Bretagne) (†Gistel, 1-10-2004), drie maanden voordat dokter Fernand Goubau zou overlijden in Neuville-sous-Montreuil op 21 september 1918.

Volgens zijn militair dossier was hij vanaf 1 juni 1915 werkzaam in de Chartreuse en was daar verantwoordelijk voor het bacteriologisch laboratorium.

Glasplaat 97: Laboratoire du bactériologie – Labo voor bacteriologie in de Chartreuse met dokter Fernand Goubau zittend aan de microscoop.

Het lokaal van het vroegere laboratorium op 11 november 2019.
(foto: Joris Saerens)

Hij zou op tragische wijze aan zijn einde komen, toen hij in 1918 zelf besmet geraakte. Dokter Fernand Goubau was amper 32 jaar, toen hij op 21 september 1918 in de Chartreuse overleed aan tyfus.

Militair zakboekje van Fernand Goubau.
(Koninklijk Museum van het Leger en de Krijgsgeschiedenis, Brussel)

Lina Goubau-Valcke, echtgenote van dokter Goubau, heeft in haar dagboek geschreven over haar reis via Nederland naar Engeland en Frankrijk, waar zij haar echtgenoot heeft bezocht in Neuville-sous-Montreuil.

Een kleindochter van Lina Goubau-Valcke heeft de volledige tekst toegankelijk gemaakt¹⁸. Op YouTube¹⁹ is een film (*Souvenirs de Lina Goubau – Valcke*) terug te vinden, die hierop gebaseerd is. De film (duur: 12 min. 45sec.) is gemaakt door de Association de Préfiguration de la Fondation Chartreuse de Neuville en werd op zaterdag 24 september 2016 vertoond in de Chartreuse.

¹⁸ <https://londerzeelwo1.files.wordpress.com/2023/09/a-ma-petite-meme-volledige-tekst-dagboek.pdf>

¹⁹ <https://www.youtube.com/watch?v=6B0fDJfIXm4>

Foto van Celine Elisabeth Marie (Lina) Goubau-Valcke.
(foto: familie Goubau-Valcke)

Postkaart met links het huis Paillard, waarin de familie Goubau een tijd verbleef tijdens de Eerste Wereldoorlog. Dit woonhuis bevindt zich aan het begin van de straat, die vanuit het centrum van Neuville-sous-Montreuil naar de Chartreuse leidt²⁰.

Lina Goubau-Valcke schrijft daarover in haar dagboek: « Peu à peu, bien vite plutôt, je me suis installée et ai refait ici mon « home » d'abord dans notre petite maison, puis pendant un certain temps chez Paillard, une jolie maison de campagne entourée de jardins que maman avait loué et où nous sommes restés jusqu'au 15 septembre (1915). »

²⁰ <https://histopale.net/les-archives/montreuil-sur-mer/neuville-sous-montreuil/>

Woonhuis van de familie Paillard, waarin de familie Goubau-Valcke een tijdlang verbleef²¹.

■ Het verhaal van Anna Legrand uit Elverdinge²²

Anna Cornelia Legrand is op vijfjarige leeftijd op de trein, die vanuit Poperinge gekwetsten evacueerde, overleden tussen Hazebroek²³ en Etaples. “Malheureusement cette fillette est arrivée ici à l’état de cadavre.” lezen wij in een latere brief d.d. 26 juni 1915, gestuurd vanuit de Chartreuse.

Anna is op 12 april 1915, enkele dagen na haar 5de verjaardag, in de buurt van haar ouderlijk huis in Elverdinge, samen met haar vader, bij een ontploffing zwaargewond geraakt aan haar rechterknie.

Zij werd onmiddellijk naar het hospitaal in Poperinge gebracht en nadien per trein overgebracht naar Neuville-sous-Montreuil. Ze is onderweg overleden op 27 april 1915.

Anna Legrand staat vermeld op een lijst met patiënten die zijn aangekomen op 27 april 1915 in het hospitaal van de Chartreuse in Neuville-sous-Montreuil. Ze waren afkomstig van het hospitaal La Malassise²⁴ (Saint-Omer) en werden overgebracht per trein.

²¹ Google Maps, juni 2024

²² Onderzoek van Aurel Sercu. <https://londerzeelwo1.files.wordpress.com/2023/09/legrand-anna-verhaal-door-aurel-sercu-2.pdf>. Ook in *Het Nieuwsblad - Editie Oostende-Westhoek* van zaterdag 14 maart 2015 werd hierover een artikel gepubliceerd: https://londerzeelwo1.files.wordpress.com/2023/09/neuville-sous-montreuil-artikel_van_14032015_over_de_broer_van_anna_legrand_die_begraven_is_in_neuville-sous-montreuil.pdf

²³ Hazebroek (*Hazebrouck*) is een stad in het Franse departement Pas-de-Calais. De treinen uit o.a. Poperinge passeerden er op weg naar Montreuil-sur-Mer.

²⁴ Het hospitaal was gehuisvest in een klooster/school en opende op 28 februari 1915 om Belgische burgers uit de arrondissementen Ieper, Poperinge en Veurne - er waren op dat moment veel mensen met buiktyfus in Veurne - te ontvangen. Het hospitaal werd beheerd door medische diensten van het Engelse leger (Royal Army Medical Corps) bijgestaan door personeel van het Britse Rode Kruis en had een capaciteit van 900 bedden. (Jacobs C. 2008: Het Elisabeth-hospitaal te Poperinge, <https://lib.ugent.be/nl/catalog/rug01:001298189>). De benaming van de locatie als La Malassise (Longuenesse) komt van het fort, dat werd bezocht door Keizer Karel en die de verdediging van het fort “*mal assise*” vond. (Popelier J.P. 2017: Les exilés belges en France. Histoires oubliées 1914-1918). Volgens de brief d.d. 23 juni 1915 van het Royal Army Medical Corps van La Malassise, gericht aan Achille Legrand, heeft Anna er nooit verbleven.

Liste des malades venant de Malaisie (suite n° 4.)					Liste des malades venant de Malaisie (suite n° 4.)				
N°	Nom & Prénom	Date et lieu de naissance	Donnée en Belgique	Fils de	N°	Date d'entrée	Date de sortie-destination	Diagnostic	Observations
81.	BOUQUET Agnes	2-1-1900 Argentière	TYRIS	Henri & Emma Questroy	81.	29-4-15	29-5-15	écroues les Jura	conv. F.T.
82.	BOUQUET Alice	19-4-1905 Aulnay	FOURMONT	Hans & Emma Questroy	82.	"	"	"	"
83.	BOUQUET Alice	2-7-1908 Tyres	TYRIS	Yvan & Rosalie Jonckheere	83.	"	20-6-15	Wavre (Belgique)	"
84.	LABAN Marcel	20-1-1900 Boulers	BOULERS	Aphille & Rosalie Jonckheere	84.	"	5-7-15	PARIS	"
85.	CHABRE Florentine	15 ans Neuhinghelat	NEUHINGHELAT	Jules & Adeline DE BRUGH	85.	"	30-8-15	Mailleval	"
86.	VANDERHENDEN Camille	6-4-1917 St-Jean les Tyres	ST-JEAN les Tyres	Henri & Marie Vermeersch	86.	"	12-9-15	Koningsville (Sura & Soire)	"
87.	LAGRAND Yvan	7 ans	NEUHINGHE	J. T. T.	87.	"	arrivée à l'état de convalescence	"	"
88.	VANDERHENDEN Julia	15-4-1905 Seneville	SENEVILLE	Jules & Marie Dierynck Leuville	88.	1-3-1915	20-5-15	Wavre (I.A.M.)	"
89.	BRAND Marie	3-3-1901 Neuhinghelat	NEUHINGHE	Henri & Louise Van Isacker Hameleleins	89.	"	10-5-15	Wavre	"
90.	VANDERHENDEN Marie	12-4-1908 Tyres	TYRIS	Julie & Eugène Comin	90.	"	12-5-15	T.T.T.	"
91.	SIBRAU Ursula	30-5-1900 Namurville	NAMURVILLE	Edouard & Marie Vermeersch	91.	"	18-5-15	T.T.T.	"
92.	WATERSMAE Anna	2-8-1900 Neuhinghelat	NEUHINGHE	Yvan & Marie Vermeersch	92.	"	12-6-15	Wavre (Belgique)	"
93.	COUVERCHON Irène	28-4-1904 Neuhinghelat	NEUHINGHE	Henri & Rosalie Achille Vermeersch	93.	"	20-10-15	Absolu	"
94.	COUVERCHON Martha	4-4-1907 Neuhinghelat	NEUHINGHE	Alain & Marie Vermeersch	94.	"	2-8-15	Absolu	"
95.	JANSEN Eugène	2-1-1901 Neuhinghelat	NEUHINGHE	Henri & Marie Vermeersch	95.	"	"	"	"
96.	JUYER Rosalie	28-10-1909 Neuhinghelat	NEUHINGHE	Henri & Marie Vermeersch	96.	19-5-15	19-5-15	Wavre	"
97.	VANDERHENDEN Martha	1908 Boulers	BOULERS	Camille & Marie Mayfroid	97.	20-7-15	20-7-15	Wavre (Sura & Soire)	"
98.	VAN ISACKER Guillaume	1904 Neuhinghelat	NEUHINGHE	Cyrille & Marie Vermeersch	98.	"	24-5-15	La "Sura"	"
99.	WATERSMAE Marie	1903 Neuhinghelat	NEUHINGHE	Henri & Marie Vermeersch	99.	"	20-5-15	Malaisie	"
100.	VANDERHENDEN Georges	6-12-1906 Neuhinghelat	NEUHINGHE	Henri & Louise Vermeersch	100.	"	2-5-15	Wavre (Sura)	"

Anna Legrand (op de lijst foutief vermeld als Lagrand) staat op de 7de lijn (n° 87).
(Algemeen Rijksarchief Brussel, Inventaire des archives des Hôpitaux civils du front, 1914-1918, I 418, Inventarisnummer: 94)

De trein kwam op 27 april 1915, 's morgens tussen 3 en 4 u. aan. Wegens het oorlogsgeweld in de Westhoek was treinvervoer enkel 's nachts mogelijk, maar Anna was onderweg overleden. Anna Legrand heeft nooit in het Belgisch oorlogshospitaal van de Chartreuse verbleven, maar werd wel begraven op de Belgische begraafplaats in Neuville-sous-Montreuil.

Glasplaat 84: Kinderen in het Belgisch hospitaal in de Chartreuse.

■ Het verhaal van Victor Borms uit Malderen

Ook Victor Borms, oorlogsvluchteling uit Malderen (Londerzeel), ligt begraven op de Belgische begraafplaats van Neuville-sous-Montreuil.

Toen de eerste Duitse Uhlanen - verkenners die enorm gevreesd werden door de burgerbevolking - op 30 augustus 1914 in de Mattestraat in Malderen, sloeg Victor Borms met zijn gezin op de vlucht. Ze trokken naar het westen van België dat op dat moment nog niet bezet was.

Op 2 april 1915 werd Victor Borms opgenomen in het militair/burgerlijk hospitaal van Poperinge met zeer zware verwondingen aan zijn beide benen.

Er waren op dat moment twee hospitalen in Poperinge namelijk een burgerhospitaal geleid door religieuze zusters en het Elisabeth-veldhospitaal. Bij bombardementen op 24 april 1915 werd het burgerhospitaal in Poperinge verwoest en werden de patiënten ondergebracht in andere ziekenhuizen. 104 patiënten werden naar het hospitaal van Malassise in Frankrijk geëvacueerd en 25 patiënten, waaronder Victor Borms werden naar het Elisabeth-veldhospitaal overgebracht.

Maar ook het Elisabeth-veldhospitaal in Poperinge werd getroffen door bombardementen. Tussen 24 en 28 april 1915 werden alle patiënten van het Elisabeth-veldhospitaal geëvacueerd naar het veldhospitaal L'Océan in De Panne, het Belgisch burgerhospitaal van Hazebroek, het Belgisch hospitaal van Malassise in Frankrijk en het Belgisch militair/burgerhospitaal van de Chartreuse in Neuville-sous-Montreuil in Frankrijk.

Hij staat vermeld op een lijst van 39 patiënten, die vanuit het hospitaal van Poperinge per trein via Hazebroek naar het hospitaal van de Chartreuse in Neuville-sous-Montreuil werden overgebracht. Zij kwamen aan op 27 april 1915, 's morgens tussen 3 en 4 u.

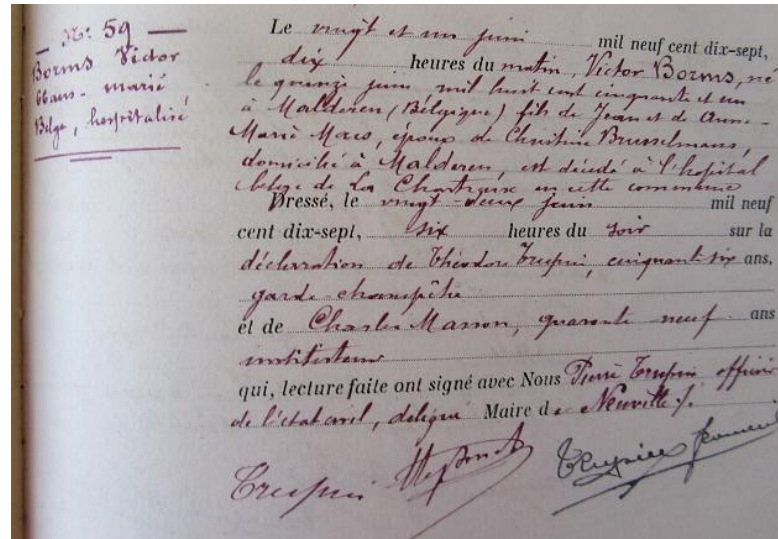
Dat Victor Borms zwaargewond was blijkt uit het feit dat zijn zoon Lodewijk Eugene, die soldaat was aan het IJzerfront, op 12 december 1915 toelating kreeg om gedurende 7 dagen naar Neuville-sous-Montreuil in Frankrijk te gaan en er zijn vader te bezoeken. Op 19 maart 1916 kreeg hij opnieuw toelating om zijn vader in Neuville-sous-Montreuil te gaan bezoeken.

Glasplaat 94: Une salle d'hommes blessés, ancienne salle du chapitre – Zaal voor gewonde mannen in de voormalige kapittelzaal.

Victor Borms overleed uiteindelijk in de Chartreuse op 21 juni 1917 om 10 u. 's morgens en werd dezelfde dag begraven. Hij was gehuwd en vader van 8 kinderen, waarvan twee zeer jong gestorven zijn. Hij was bij zijn overlijden bijna 66 jaar oud.

Waaraan hij overleden is, weet zijn familie niet. Was het ten gevolge van een besmettelijke ziekte zoals tyfus of tuberculose, door een andere aandoening of door de verwondingen aan zijn benen? De familie is ook niet in het bezit van een foto.

Uit het gemeentearchief van Neuville-Sous-Montreuil. (foto Annick en Gérard Lefranc)

Herdenking

Zolang de eigenaar van de weide niet toestaat dat op de locatie van de 'verdwenen' begraafplaats en herdenkingsplek wordt ingericht, wordt naar alternatieven gezocht.

Op 24 september 2016 werd in de buurt van de Belgische begraafplaats een informatiebord van Westhoekoverleg ingehuldigd.

Op 20 oktober 2019 is een voorlopig herdenkingsbord onthuld met de namen van de 599 personen, die overleden zijn in de Chartreuse tijdens de Belgische aanwezigheid van maart 1915 tot april 1919 en waarvan een overlijdensakte werd gevonden op de burgerlijke stand van de gemeente Neuville-sous-Montreuil.

Op zaterdag 11 juni 2022 werd uiteindelijk het definitieve herdenkingsbord onthuld en werd ook een herdenkingssteen geplaatst in de *Jardin de la Mémoire* naast de kapel Saint-Benoît Labre bij het begin van de inrijlaan naar de Chartreuse.

Herdenkingsbord, waarop de namen staan van 599 personen, die overleden zijn in het Belgisch militair-burgerhospitaal van de Chartreuse tijdens de Eerste Wereldoorlog.
(foto: Association de Préfiguration de la Fondation Chartreuse de Neuville)

De kapel en de *Jardin de Mémoire* liggen symbolisch halverwege langs de weg die de begrafenisstoeten aflegden van de Chartreuse naar de begraafplaats.

Herdenkingssteen in de *Jardin de la Mémoire* in 2022. (foto: Joris Saerens)

Tijdens de verschillende inhuldigingen was er steeds heel wat belangstelling uit Vlaanderen, maar ook uit Frankrijk. Op 11 juni 2022 waren François de Kerchove d'Exaerde, Belgische ambassadeur in Frankrijk en in Monaco, tal van andere hoogwaardigheidsbekleders en heel wat nabestaanden of familie van mensen die begraven zijn op de Belgische begraafplaats, aanwezig. Ook een reporter van VTM-Nieuws en enkele reporters van Vlaamse en lokale Franse kranten waren die dag aanwezig.

Hoog bezoek op zaterdag 11 juni 2022 in de *Jardin de Mémoire* bij de onthulling van het herdenkingsbord en de herdenkingssteen. De Belgische ambassadeur in Frankrijk, François de Kerchove d'Exaerde is aan het woord. (foto: Joris Saerens)

Op 31 augustus 2024 vond opnieuw een Belgische herdenkingsdag plaats, georganiseerd in samenwerking met de Association de Préfiguration de la Fondation Chartreuse de Neuville, de Geschied- en Heemkundige Kring van Londerzeel (GHKL) en het Lange Max Museum uit Koekelare.

De Consul-Generaal van de Belgische ambassade in Parijs, andere hoogwaardigheidsbekleders en heel wat nabestaanden of familie waren aanwezig.

Toespraak op 31 augustus 2024 aan het herdenkingsmonument door de burgemeester van Neuville-sous-Montreuil. (foto: Geert Rampelbergh)

- Links: Informatiepaneel in 4 talen van Westhoekoverleg, dat geplaatst werd op zaterdag 24 september 2016. (foto: Website Westhoekoverleg)
- Rechts: Uitvergroot detail van de Nederlandstalige tekst op het informatiepaneel van Westhoekoverleg. (foto: Website Westhoekoverleg)

De toekomst

Wij hopen van ganser harte dat het herdenkingsbord met alle namen, de herdenkingssteen - eventueel met een nieuw opschrift -, een paneel met informatie en een foto van de vroegere Belgische begraafplaats, het kruisbeeld, dat nu bij de kerk van Neuville-sous-Montreuil staat, een zitbank, een kunstwerk... in de toekomst hun plaats zouden kunnen vinden in een herdenkingsruimte, vlakbij de 'vergeten' Belgische begraafplaats zodat nabestaanden in alle rust hun voorouders zouden kunnen eren.

Momenteel zijn er onderhandelingen gaande met DVV Westhoek, met de provincie West-Vlaanderen en met enkele andere mensen om het herdenkingsinitiatief te bestendigen. Een tweejaarlijkse herdenkingsdag wordt nagestreefd.

Er moet vanuit Vlaanderen een blijvend signaal gegeven worden, waardoor in Neuville-sous-Montreuil beseft wordt dat het menens is en de aandacht voor de 'vergeten' begraafplaats niet zal verdwijnen.

Hopelijk kan ook de eigenaar van de weide hierin betrokken worden en komt er alsnog een, voor alle partijen aanvaardbare oplossing uit de bus...

Een extraatje

Op 26 december 1914 stelde de Duitse majoor John William Anderson – hij zou later sneuvelen in de Slag aan de Somme in 1916 -, bevelhebber van de Brigader-Erzats-Batallion 16, aan de Hoge Brug te Diksmuide een vredesgebaar en overhandigde een gouden monstrans aan kapitein William Le Maire-le-Comte, in aanwezigheid van legeraalmoezenier Sabinus Vandermeiren. Dit vond plaats aan de Bloemmolenkaai, ter hoogte van de Hoge Brug. De monstrans behoorde toe aan de kloosterzusters van de Heilige Vincentius van Deftinge, van het Sint-Janshospitaal in Diksmuide. De zusters verbleven ondertussen in Izenberge. Daarna vertrokken ze naar de Chartreuse om er tijdens de rest van de oorlog werkzaam te zijn. Ze namen de monstrans mee.

Glasplaat 76: Monstrans uit het Sint-Janshospitaal van Diksmuide.

Glasplaat 116: De zusters van het Sint-Janshospitaal uit Diksmuide met priester Theodore Plouvier in het midden, genomen in de tuin van de Chartreuse.